

Innst. S. nr. 188

(2006-2007)

Innstilling til Stortinget fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dokument nr. 12:3 (2003-2004)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Siri Hall Arnøy, Heikki Holmås, Audun Bjørlo Lysbakken og Ågot Valle om endring av § 50 i Grunnloven (stemmerettsalder 16 år ved stortingsvalg)

Til Stortinget

SAMMENDRAG

Ovennevnte forslag som er fremmet av Siri Hall Arnøy, Heikki Holmås, Audun Bjørlo Lysbakken og Ågot Valle, gjelder endring av stemmerettsalderen fra 18 år til 16 år ved stortingsvalg.

Forslagsstillerne viser til at stemmeretten er blant demokratiets mest grunnleggende borgerrettigheter. Når borgerne gjennom valg utpeker de som skal styre landet, understreker dette det grunnleggende prinsipp om at all makt utgår fra folket. Denne retten må ifølge forslagsstillerne omfatte alle som anses voksne nok til på fritt grunnlag å gjøre seg opp en mening om hvordan staten bør styres.

Historikk og begrunnelse

Forslagsstillerne viser til at folkesuverenitetsprinsippet - tanken om at folkets vilje var statens eneste mulige legitime grunnlag - stod sentralt da den norske grunnloven ble til i 1814. Eidsvollsmennene var selv utsendt for å representere sine hjembygder, og i Grunnloven § 50 slo de fast at den lovgivende og bevilgende myndighet skulle ligge hos folket gjennom folkets representanter. Dette prinsippet har stått uforandret siden, men ideen om hvem som er folket har endret seg drastisk siden den gang. Det skulle gå nærmere 100 år før stemmeretten omfattet alle menn og kvinner over en viss alder. Stemmerettsalderen har gradvis blitt senket, siste endring ble foretatt i 1980 da kravet ble endret fra å være 18 år på valgdagen til å være 18 år i valgåret.

Med dette fjernet man den automatiske koblingen mellom stemmerettsalder og myndighetsalder.

Forslagsstillerne viser til at det i Norge i dag er en rekke plikter og rettigheter som tildeles på bakgrunn av alder. Fra man som seksåring får rett og plikt til skolegang og fram til at verneplikten (for menn) inntre det året man fyller 19 og begrensningene i forhold til kjøp av alkoholholdige drikkevarer opphører ved fylte 20 år, innføres gradvis de rettigheter og plikter som tilkommer en norsk borger. Flest mulig bør etter forslagsstillerne mening ha stemmerett i et samfunn som ønsker å ha et demokratisk styresett.

Ifølge forslagsstillerne er det da to måter å tilnærme seg spørsmålet om når den enkelte bør få stemmerett. Den ene er å ta utgangspunkt i de ulike plikter og rettigheter og ta stilling til hvilke plikter som naturlig hører sammen med stemmeretten. Den andre er å forsøke å finne ut hvor tidlig borgerne ønsker å ha denne retten.

Den mest sentrale av disse to innfallsvinklene er den første - hvilke plikter og rettigheter hører naturlig sammen med stemmeretten? Dagens 16-åringer har en rekke plikter og rettigheter. Blant annet kan nevnes:

- Plikten til å forstå og følge landets lover (uttrykt gjennom kriminell lavalder).
- Retten til selv å velge politisk og religiøst ståsted gjennom å melde seg inn og ut av foreninger og kirkesamfunn.
- Retten til abort uavhengig av foreldrenes syn og til å bli betraktet som voksen i forhold til seksualitet (uttrykt gjennom seksuell lavalder).

Ut fra det demokratiske grunnprinsipp om at flest mulig skal ha stemmerett, kan det ifølge forslagsstillerne være naturlig å se stemmeretten i sammenheng med retten og evnen til å ta selvstendige standpunkter, uttrykt i det andre av punktene over. Videre er det grunn til å se stemmerettsalder og kriminell lavalder i en sammenheng. Den som er gammel nok til å dømmes

etter landets lover, bør også ha den rett å være med å velge den lovgivende forsamling.

Den andre innfallsvinkelen, å spørre seg om hvor tidlig borgerne vil ha interesse for å stemme ved valg, kan det etter forslagsstillernes syn neppe finnes ett fasitsvar på. Det finnes ingen aldersgruppe med 100 pst. valgdeltakelse. Dessuten må en kunne anta at samfunnets holdning til hvem som kan og bør stemme - uttrykt gjennom stemmerettsalder - kan påvirke den enkeltes syn på verdien av eget bidrag. Like fullt er det interessant å se at i Tyskland, der en har gjort seg noen erfaringer med 16-års stemmerettsalder ved lokalvalg, er valgdeltakelsen høyere i gruppen 16-20 år enn i gruppen 21-25 år. Forskning fra NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring) viser at 16-åringene er vel så engasjerte som de i andre aldersgrupper. Med andre ord finnes det ifølge forslagsstillerne ikke grunnlag for å nekte 16-åringer stemmerett ved å vise til at en slik rett ikke er ønsket.

Forslag

På bakgrunn av ovenstående fremmer forslagsstillerne følgende forslag:

"§ 50 første ledd skal lyde:

Stemmeberettigede ved Stortingetsvalg er de norske Borgere, Mænd og Kvinder, som senest i det Aar Valgthinget holdes, have fyldt 16 Aar."

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Berit Brørby, Svein Roald Hansen og Ivar Skulstad, fra Fremskrittspartiet, Carl I. Hagen og lederen Lodve Solholm, fra Høyre, Per-Kristian Foss, fra Sosialistisk Venstreparti, Inge Ryan, fra Kristelig Folkeparti, Ola T. Lånke, og fra Senterpartiet, Magnhild Meltveit Kleppa, er enig med forslagsstillerne i at stemmeretten er en grunnleggende demokratisk rettighet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, viser til at historisk er stemmeretten både i Norge og i andre demokratiske land blitt utvidet slik at den i dag med få unntak omfatter alle landets borgere.

Flertallet viser videre til at spørsmålet om å senke stemmerettsalderen til 16 år ved lokalvalg ble drøftet av Valglovutvalget, som avga sin innstilling 30. januar 2001. Et flertall i utvalget gikk imot en slik endring på bakgrunn av at stemmerettsalderen bør følge myndighetsalderen, som er 18 år. Utvalget så det som uaktuelt å endre stemmerettsalderen ved stortingsvalg og pekte på at man ut fra prinsipielle hensyn bør ha samme stemmerettsalder ved alle valg. Flertallet viser til at denne vurderingen ble støttet i Ot.prp. nr. 45 (2001-2002) og fikk bred tilslutning gjennom behandlingen i Stortinget.

Flertallet ser klare betenkeligheter ved å gi 16-åringer stemmerett og mener at det ikke bør skillen

mellom stemmerett og valgbarhet. Ved å senke stemmerettsalderen ved stortingsvalg vil man kunne få stortingsrepresentanter som er 16 år gamle. Etter gjeldende lov er en 16-åring ikke myndig. Det vil i parlamentarisk sammenheng både nasjonalt og internasjonalt oppstå særlige problemer knyttet til funksjonsdyktigheten til ikke myndige stortingsrepresentanter.

Flertallet finner det naturlig at stemmerettsalderen følger myndighetsalderen, og finner derfor ikke å kunne bifalle forslaget.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti anser at en utvidelse av antallet stemmeberettigede gjennom en senking av stemmerettsalderen til 16 år på flere måter bidrar til å styrke det norske demokratiet. En senking av stemmerettsalderen vil sikre at flere innbyggere nyter godt av en grunnleggende demokratisk rettighet, skape bedre samsvar mellom demokratiske rettigheter og politiske forpliktelser og føre til økt politisk kompetanse gjennom demokratisk deltakelse.

Dette medlem mener at stemmerett er et demokratisk gode flest mulig bør nyte godt av. Det er derfor gode grunner til å utvide stemmeretten ved å senke stemmerettsalderen. I 1814 var stemmerettsalderen 25 år og den har vært senket flere ganger. Siste endring var i 1980 da stemmerettsalderen ble endret fra å være 18 år på valgdagen til å være 18 år i valgåret. Dette medlem viser til at med den siste endringen ble den automatiske koblingen mellom stemmerettsalder og myndighetsalder fjernet. Samsvar mellom myndighetsalder og stemmerettsalder er ikke en god nok grunn til å hindre innføring av stemmerett for 16-åringer.

Dette medlem mener at ungdom som fyller 16 år i valgåret ikke er for unge til å kunne bruke stemmeretten på lik linje med innbyggere som er eldre enn dem. Tyske erfaringer kan tyde på at 16-åringer deltar i lokalvalg på lik linje med de som er eldre, og en norsk undersøkelse viser at 16-åringer er vel så politisk engasjert som personer i andre aldersgrupper. Det er derfor ikke en god grunn til å nekte de som fyller 16 år i valgåret stemmerett fordi de ikke er i stand til å sette seg inn i politiske spørsmål og foreta valg mellom ulike stortingskandidater.

Dette medlem understreker viktigheten av samsvaret mellom rettigheter og forpliktelser i en demokratisk stat. Et godt demokratisk prinsipp er, etter dette medlems mening, at en som er gammel nok til å dømmes etter landets lover, også bør ha rett å være med å velge den lovgivende forsamling. I Norge er den kriminelle lavalder 15 år. En reduksjon av stemmerettsalderen til 16 år i valgåret vil derfor i de aller fleste tilfeller tilfredsstillende dette prinsippet. Dette medlem viser videre til at dette prinsippet innebærer at det finnes en nedre aldersgrense for når det er gode folkestyreargumenter for å utvide stemmeretten, en grense som best nås ved en stemmerettsalder på 16 år i valgåret.

Dette medlem understreker viktigheten av at flest mulig deltar ved stortingsvalg. En utvidelse av stemmeretten vil føre til at flere deltar i demokratiske

prosesser og dermed føre til økt politisk engasjement og kompetanse blant ungdom. Målet er, etter dette medlems mening, at økt deltakelse blant ungdom i framtida vil føre til økt deltakelse uansett alder.

Dette medlem mener at en senking av stemmerettsalderen for norske borgere til 16 år i valgåret ved stortingsvalg, er i tråd med den gradvise utvidelsen av stemmeretten som historisk har skjedd i Norge og bidrar til en styrking av vårt demokrati. Dette medlem anbefaler at forslaget til endring av § 50 første ledd i Grunnloven bifalles.

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Dokument nr. 12:3 (2003-2004) - grunnlovsforslag fra Siri Hall Arnøy, Heikki Holmås, Audun Bjørlo

Lysbakken og Ågot Valle om endring av § 50 i Grunnloven (stemmerettsalder 16 år ved stortingsvalg) - bifalles.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og råår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument nr. 12:3 (2003-2004) - grunnlovsforslag fra Siri Hall Arnøy, Heikki Holmås, Audun Bjørlo Lysbakken og Ågot Valle om endring av § 50 i Grunnloven (stemmerettsalder 16 år ved stortingsvalg) - bifalles ikke.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 8. mai 2007

Lodve Solholm
leder og ordfører

